

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

3415

Vragen van lid **Nijboer** (PvdA) aan de Minister van Financiën over *banksaldi van overleden dierbaren* (ingezonden 3 mei 2021).

Antwoord van Minister **Hoekstra** (Financiën), mede namens Minister voor Rechtsbescherming) (ontvangen 2 juli 2021). Zie ook Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2020–2021, nr. 2850.

Vraag 1

Bent u bekend met de uitzending van Radar van 26 april 2021?¹

Antwoord 1

Ja.

Vraag 2

Deelt u de mening dat het beschikken over een bankrekening een algemene nutsfunctie betreft; je kunt er in de praktijk immers niet zonder?

Antwoord 2

Ja. Ik vind het belangrijk dat ter voorkoming van sociale en financiële uitsluiting iedereen toegang heeft tot een betaalrekening. In beginsel heeft iedere consument die rechtmatig in de EU verblijft ook recht op toegang tot een basisbetaalrekening. Dit komt voort uit de Europese Payment Accounts Directive (PAD) die is geïmplementeerd in de Wet op het financieel toezicht (Wft).

Vraag 3

Deelt u de mening dat van banken verwacht mag worden dat, als een ouder of andere naaste overlijdt, banken meelevend en behulpzaam zijn in deze vaak moeilijke en verdrietige tijd?

Antwoord 3

Ja, deze mening deel ik. Van de Nederlandse Vereniging van Banken (NVB) heb ik begrepen dat er bij verschillende banken een speciale servicedesk nabestaanden is die consumenten begeleidt bij de afhandeling van de

¹ Radar, 26 april 2021 (<https://radar.avrotros.nl/uitzendingen/gemist/item/waarom-is-het-banksaldo-van-je-overleden-dierbare-uitgekeerd-krijgen-zo-moeilijk/>)

bankzaken van een overledene. Daarbij moet de bank wel vaststellen dat men erfgenaam is van de overledene.

Vraag 4

Kent u de wens van vele klanten dat zij persoonlijk (en soms ook fysiek) te woord worden gestaan? Merkt u ook dat dat met de sluiting van steeds meer kantoren steeds meer onder druk komt te staan? Wat vindt u daarvan?

Antwoord 4

Ja, ik herken deze wens. Ik begrijp dat banken innoveren en hiermee inspelen op de behoeften van de klant. Dit kan betekenen dat banken de bestaande bedrijfsvoering aanpassen. Ik vind echter dat dit niet ten koste mag gaan van mensen die behoefte hebben of genoodzaakt zijn om hun bankzaken fysiek te regelen. In mijn brief in reactie op de Jaarrapportage 2020 en de Bereikbaarheidsmonitor 2021 van het Maatschappelijk Overleg Betalingsverkeer (MOB) van 4 juni jongstleden² geef ik aan dat ik het belangrijk vind dat er oog is voor de positie van consumenten uit kwetsbare groepen in het betalingsverkeer en dat er voldoende alternatieven beschikbaar zijn wanneer een bankfiliaal wordt gesloten. Hierbij heb ik ook aangegeven dat ik het MOB aanmoedig om de komende maanden aan de slag te gaan met het actieplan Toegankelijkheid Betalingsverkeer dat is gepresenteerd in het MOB van 20 mei jongstleden.³

Vraag 5

Welke voorwaarden mogen banken opleggen om tegoeden vrij te geven aan erfgenamen? Worden deze voorwaarden door banken zelf opgesteld, of gelden hier algemene regels voor?

Antwoord 5

De banken voeren eigen beleid voor het vrijgeven van tegoeden aan de erfgenamen van de overledene. Het is daarbij aan de bank om te beoordelen wanneer de (door de erfgenamen aangedragen) informatie om hun aanspraken op de tegoeden aan te tonen voor de bank voldoende is. De vrijheid van banken in het bepalen en toepassen van beleid kan worden begrensd wanneer dit naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar is.⁴

De bank kan afhankelijk van bijvoorbeeld het tegoed op de rekening of het type bankproduct een erfgenaam om een verklaring van erfrecht vragen. Een verklaring van erfrecht is een notariële akte waarmee een erfgenaam aan derden kan aantonen dat hij erfgenaam is van de nalatenschap van de overledene (artikel 4:188 lid 1 BW). Volgens de NVB vragen veel banken in beginsel geen verklaring van erfrecht voor kleinere tegoeden. Zowel de erfgenamen als de banken hebben belang bij een verklaring van erfrecht vanwege de bewijsrechtelijke functie ervan. Met een verklaring van erfrecht kunnen erfgenamen op een eenvoudige manier hun recht op de banksaldi van de overledene aantonen. Het belang van een verklaring van erfrecht voor de bank is dat zij bevrijdend kunnen betalen aan de persoon die volgens de verklaring van erfrecht de erfgenaam is. Hiermee wordt het risico voorkomen dat als zij op basis van de verklaring van erfrecht aan de verkeerde personen de banksaldi uitkeren, zij in de toekomst aan onbekende rechthebbenden alsnog moeten uitkeren. De kosten voor het opmaken van een verklaring van erfrecht zijn afhankelijk van de tarieven van de notaris.

De banken hanteren sinds 1 januari 2012 een formulier om vast te stellen of de tegoeden van een rekeninghouder die is overleden kunnen worden uitbetaald aan de langstlevende echtgenoot of geregistreerd partner. Dit NVB-formulier is het resultaat van gesprekken tussen de NVB en het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties om in het kader van de vermindering van administratieve lasten tot een meer eenduidig beleid te komen. Het NVB-formulier dat wordt ingevuld door een erfgenaam, geeft eenvoudig weer onder welke omstandigheden de langstlevende echtgenoot of geregistreerd partner (met of zonder kinderen) zonder afgifte van een

² Kamerstuk 27 863, nr. 92

³ Resultaten MOB-vergadering 20 mei 2021 (dnb.nl)

⁴ Uitspraak Kifid 22 juli 20, nr. 2020-997 en artikel 6:248 lid 2 BW.

verklaring van erfrecht over de rekeningtegoeden van de overleden partner kan beschikken⁵. Het gaat daarbij om de relatief eenvoudige situatie waarin onder andere geen testament is opgemaakt, een positief saldo op de rekening staat van minder dan 100.000 euro en de langstlevende partner de nalatenschap zal aanvaarden.

Vraag 6 en 7

Waarom is er zoveel verschil tussen de voorwaarden van verschillende banken en zelfs binnen banken? Dat is toch hartstikke lastig en administratief belastend in de verdrietige tijd waarin mensen verkeren en wanneer erfslaters bijvoorbeeld rekeningen bij meerdere banken hebben?

Bent u bereid net als bij langstlevenden algemene principes en normen af te spreken met banken?

Antwoord 6 en 7

Ik kan mij voorstellen dat het lastig en administratief belastend is voor deze mensen wanneer de voorwaarden tussen de banken verschillen. Volgens de NVB maakt op dit moment elke bank een eigen afweging en hanteert de bank daarbij maatwerk. Hierdoor kunnen er verschillen ontstaan tussen banken. Afhankelijk van bijvoorbeeld het tegoed op de rekening of het type bankproduct kan er om verschillende documentatie, waaronder een verklaring van erfrecht, worden gevraagd.

Zoals ik heb geantwoord op vraag 5 bestaat er sinds 2012 een NVB-formulier voor de langstlevende echtgenoot of geregistreerd partner waarmee zij eenvoudig kunnen vaststellen of al dan niet een verklaring van erfrecht nodig is. De banken hebben aangegeven dat zij ook voor andere erfgenamen gezamenlijk willen kijken (binnen de mogelijkheden van het mededingingsrecht) naar hoe zij het proces van uitbetaling van de tegoeden van overleden rekeninghouders verder kunnen vereenvoudigen en verduidelijken. Zij komen hier mogelijk dit najaar op terug. Ik moedig dit aan en blijf hierover in gesprek met de banken.

Vraag 8

Deelt u de mening dat het afwickelen van erfenissen geen concurrentievoordeel moet zijn, maar gewoon een kwestie van beschaving is, die hoort bij de nutsfunctie van banken?

Antwoord 8

Uiteraard verwacht ik dat banken meelevend en behulpzaam zijn in een tijd die moeilijk en verdrietig is voor nabestaanden. Het is aan de erfgenamen zelf, of aan een in een testament benoemde executeur of bewindvoerder of een door de rechter benoemde vereffenaar om de erfenis af te wikkelen. De expertise op het gebied van het erfrecht ligt bij de notaris. De taak van banken richt zich in deze gevallen op het afsluiten van de klantrelatie na kennisneming van overlijden en het uitkeren van de resterende saldi aan de erfgenamen of het overzetten van de bankrekening op de erfgenamen als zij de rekening willen overnemen.

Vraag 9

Bent u bereid deze nieuwe standaard in overleg met banken zo te (laten) zetten dat deze (vrijwel) kosteloos is en met zo weinig mogelijk administratieve ellende gepaard gaat in eenvoudige zaken waarmee geen groot geld gemoeid is? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 9

Ik kan mij voorstellen dat het vervelend is wanneer erfgenamen tegen relatief hoge administratieve lasten aan lopen. Zoals ik op vraag 6 en 7 heb geantwoord, heeft de NVB aangegeven dat zij met de banken gezamenlijk wil kijken hoe zij het proces van uitbetaling van de tegoeden van overleden rekeninghouders verder kan vereenvoudigen en verduidelijken. Daarnaast verwijs ik graag naar mijn antwoord op vraag 5 waarbij ik ben ingegaan op de verklaring van erfrecht die door de notaris wordt opgemaakt (artikel 4: 188 lid 1 BW). Aan de verklaring van erfrecht zijn voor de erfgenamen wel kosten

⁵ Formulier – Beschikken over bankrekening overleden echtgenoot/ partner (nvb.nl)

verbonden die de notaris bepaalt. De notaris heeft een zorgplicht en staat in voor de juistheid van de verklaring. Hij doet onderzoek alvorens de verklaring van erfrecht op te stellen. De NVB heeft aangegeven graag productief met de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB) samen te willen werken en is bereid te kijken hoe zij zaken samen kunnen vereenvoudigen rondom de verklaring van erfrecht. Ook de Minister voor Rechtsbescherming heeft dit op verzoek van de NVB bij de KNB onder de aandacht gebracht. De KNB heeft daarop laten weten open te staan voor een gesprek met de NVB.

Vraag 10 en 11

Bent u ermee bekend dat het soms meer geld kost om banktegoeden vrij te laten geven aan erfgenamen dan er tegoed op de betreffende rekening staat? Wat vindt u daarvan? Beseft u dat 500 euro voor veel mensen een behoorlijke som geld is?

Bent u bekend met de uitspraken van het Klachteninstituut Financiële Dienstverlening (Kifid) bij kleine, eenvoudige erfenissen, waarin toch de erfgenaam in het ongelijk werd gesteld toen die geen verklaring van erfrecht wilde laten opmaken door een notaris? Vindt u dat redelijk en wenselijk?

Antwoord 10 en 11

Ik ben bekend met een dergelijke Kifid-uitspraak.⁶ Graag verwijs ik hiervoor naar de beantwoording van vraag 5. Ik vind het van belang dat erfgenamen geen onnodige administratieve lasten ervaren. De NVB heeft aangegeven dat voor kleinere tegoeden er door de bank in beginsel geen verklaring van erfrecht wordt gevraagd, maar dat daar afhankelijk van de situatie van kan worden afgeweken. Bijvoorbeeld bij een ingewikkelde erfenis of als de erfgenaam niet de langstlevende partner noch een kind van de overledene is. Volgens de NVB maakt elke bank een eigen afweging en hanteert de bank daarbij maatwerk. Afhankelijk van bijvoorbeeld het tegoed op de rekening of het type bankproduct kan er om verschillende documentatie, waaronder een verklaring van erfrecht, worden gevraagd.

Vraag 12

Wat gebeurt er met tegoeden van mensen die niet aan de vereisten kunnen voldoen, of wanneer de kosten dermate hoog zijn dat deze in geen verhouding staan tot het resterende saldo?

Antwoord 12

Graag verwijs ik hiervoor naar de beantwoording van vraag 5. Het belang van een verklaring van erfrecht voor de bank is dat zij bevrjidend kunnen betalen aan de persoon die volgens de verklaring van erfrecht de erfgenaam is. Hiermee wordt het risico voorkomen dat als zij op basis van de verklaring van erfrecht aan de verkeerde personen de banksaldi uitkeren, zij in de toekomst aan onbekende rechthebbenden alsnog moeten uitkeren. Het kan daarom zijn dat banken in bepaalde situaties vragen om een verklaring van erfrecht. Als erfgenamen geen beroep doen op het saldo van hun overleden dierbare of de erfgenamen niet bij de bank bekend zijn, dan blijft het saldo als «inactief tegoed» bij de bank. Via het Loket Slappende Tegoeden van de NVB⁷ kunnen erfgenamen of executeurs die belast zijn met de afwikkeling van de nalatenschap, controleren of er girale tegoeden op naam van de overledene aanwezig zijn waar de erfgenaam recht op heeft. In dat geval kunnen de erfgenamen aan de hand van een verklaring van erfrecht de tegoeden alsnog opeisen en keert de bank aan hen uit. Er zijn momenteel gesprekken gaande over een «convenant onbeheerde nalatenschappen» tussen de NVB, de banken en het Rijksvastgoedbedrijf (RVB), onderdeel van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties dat onder meer verantwoordelijk is voor het afwickelen van onbeheerde nalatenschappen en het opsporen van eventuele erfgenamen. Dit convenant heeft als doel om rechthebbenden van tegoeden van overleden rekeninghouders op te sporen.

⁶ Uitspraak Kifid 29 maart 2018 nr. 2018-208

⁷ Te raadplegen via: <https://www.slappendetegoeden.nl/>

Vraag 13

Deelt u de mening dat sprake is van ongewenste verplichte winkelnering bij ING, die vereist dat mensen een rekening bij dezelfde bank moeten aanhouden om geld te laten vrijvallen? Is dit toegestaan? Wilt u de Autoriteit Financiële Markten (AFM) erop wijzen dat dit in de praktijk voorkomt?

Antwoord 13

Ja, ik deel deze mening. Het klinkt als een onlogische voorwaarde en onnodig bezwarend voor deze mensen. ING heeft bij de NVB aangegeven dat ING haar klanten niet verplicht om eerst een rekening te openen voordat zij de banktegoeden vrijgeven. Deze aanwezige tegoeden kunnen volgens de NVB ook naar een rekening naar eigen keuze worden overgemaakt. Als er verdere signalen zijn dan verneem ik dat graag.

Vraag 14

Wat vindt u ervan dat er sprake lijkt van willekeur, bijvoorbeeld wanneer Radar belt, en een verklaring van erfrecht in die gevallen ineens niet meer nodig is, en bij ING, waar het helemaal een loterij lijkt onder welke omstandigheden er wat wordt gevraagd? Dat zou toch niet zo moeten?

Antwoord 14

ING geeft aan beleid te hebben dat door de medewerkers van de servicedesk nabestaanden wordt gevolgd. Daarbij heeft ING bij de NVB aangegeven dat de aandacht van Radar er wel voor heeft gezorgd dat ING haar beleid gaat evalueren. Volgens de NVB kijkt ING in deze evaluatie ook naar situaties waarin de erfgenamen meer moeten betalen voor een verklaring van erfrecht om banktegoeden van de overledene te verkrijgen dan dat er tegoed op de desbetreffende rekening staat.

Vraag 15

Wat vindt u ervan dat ook om een verklaring van erfrecht wordt gevraagd, zelfs als er een testament kan worden getoond?

Antwoord 15

Een testament en een verklaring van erfrecht hebben beide betrekking op de erfenis van de overledene, maar zijn verschillende notariële akten die verschillende doelen dienen. In een testament staat opgenomen aan welke erfgenamen de overledene (een deel van) zijn vermogen wil nalaten. Een testament volstaat echter niet voor de erfgenaam om zijn aanspraak op een deel van de erfenis geldend te maken.

Een testament leidt meestal niet eenduidig naar de erfgenamen. Dat komt doordat men zo veel mogelijk verschillende situaties met één testament probeert te regelen. Een in het testament opgenomen erfgenaam kan al zijn overleden, onwaardig zijn, niet meer de partner van de erflater zijn, of de nalatenschap hebben verworpen. In al die gevallen komt er iemand anders in de plaats van de oorspronkelijk genoemde erfgenaam. Of een erfgenaam kan onder bewind staan of in de schuldsanering zitten waardoor het hem niet is toegestaan de nalatenschap zo maar te aanvaarden en het bij de bank aanwezige tegoed op te vragen. Als er geen testament is, dan bepaalt de wet wie erfgenamen zijn. Ook dan moet aan de hand van onderzoek in de Burgerlijke Stand eerst worden vastgesteld wie bijvoorbeeld de kinderen van de erflater zijn, of zijn broers en zussen. De notaris gaat na wie de erfgenamen zijn en licht de erfgenamen voor over de gevolgen van een keuze voor aanvaarding van de nalatenschap. Nadat de erfgenamen zijn geïdentificeerd en zij hun keuze voor aanvaarding van de nalatenschap hebben gemaakt, maakt de notaris de verklaring van erfrecht op. De verklaring van erfrecht bevat dus de resultaten van het onderzoek van de notaris naar wie de erfgenamen zijn en wie bevoegd is over de goederen van de nalatenschap (waaronder de banktegoeden) te beschikken.